

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2016» атты
XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2016»

PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2016»

2016 жыл 14 сәуір
Астана

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2016»
атты XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2016»**

**PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2016»**

2016 жыл 14 сәуір

Астана

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

Ғ 96

Ғ96 «Ғылым және білім – 2016» атты студенттер мен жас ғалымдардың XI Халық. ғыл. конф. = XI Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2016» = The XI International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2016» . – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2016. – б. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-764-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

ISBN 978-9965-31-764-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2016

Но в 1944 году паломничество возобновилось. Так в Мекку из Узбекистана отправились 4 человека, из Таджикистана и Казахстана по одному мусульманину. «Будет иметь положительное значение внутри СССР, повысит престиж Советского Союза на Ближнем Востоке, докажет сомневающимся, что в СССР царит полная свобода совести...», - написал Председатель Духовного управления мусульман Средней Азии и Казахстана Зияуддинхан ибн Эшон Бабахан в своем ходатайстве о возобновлении хаджа на имя председателя совета по делам религиозных культов при Совете народных комиссаров Ивана Полянского [6].

Паломникам разрешили выезд и 7 ноября 1944 года шесть человек отправились из Ташкента в Мекку. За время паломничества они посетили Тегеран, Багдад, Мекку и Медину.

Особенностью этого выезда стали нестандартные сроки – более трех месяцев. Но немаловажным обстоятельством, повлиявшим на решение советской власти разрешить паломничество в Мекку, стали патриотизм и героизм, проявленный мусульманами на фронтах войны и в тылу.

Удивительно, но Великая Отечественная война парадоксальным образом способствовала оживлению религиозной жизни в СССР. Хотя нацисты делали ставку на многонациональность России и разнообразие религий, намереваясь столкнуть народы.

И в заключении я хотела сказать, что религия важна, главное правильное ее понимание. Люди должны верить во что-то хорошее, должны верить, что их ждет наказание за совершенный проступок. При этом, религия дает людям утешение, надежду и опору.

Список использованных источников

1. Мусагулова А. Б. Борьба советской власти против религии и ее отрицательные последствия в национальном самосознании // Социально-гуманитарный вестник Юга России 2013 №2, 1 - 13 стр., 14 - стр.
2. Ахмадуллин В. А. Политика советского государства по отношению к мусульманской религии в 1917 - 1945 гг. : диссертация.- Москва, 2002.- 241 с.
3. Мустафаева А. А. Исторический обзор эволюции ислама в советском Казахстане // Вестник КазНУ.- 2012. - №3. - С. 31-35.
4. Асан, А. Т. Религия и государственная политика Казахстана.- Алматы : Қазақ университеті, 2012. - 241 с
5. Султангалиева А.К. Ислам в Казахстане: история. Этничность и общество. - Алматы: КИСИ, 1998. - 188 с.
6. <http://islamvevrazii.ru/obsh436.php>

ӘОЖ 94(574)

ҚАРҚАРА-АЛБАН КӨТЕРІЛІС БАСШЫЛАРЫНЫҢ ТАРИХИ ОРНЫ

Сактаган Айсауле Сериккызы

aisaule_10@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ тарих факультетінің студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі: Б.С. Малыбаева

Азаттық, әділетсіздік, отаршылдық жолында құрбан болған халық аз емес. Солардың бірі-қазақ халқы. Ұлт-азаттық көтеріліс-әделетсіздікке, басқыншылыққа, қанау, тонау, алдау, елді ішінен іріту сияқты әрекеттерге қарсы халықтың қарулы күресі [1,3 б.]. Дегенмен, көтерілістің елге, халқына аса ауыр тимей қойматыны сөзсіз. Талай адамның тағдырына әсер еткен алапат көтерілісті қазіргі таңда еске алу тілге жеңіл болғанымен, жүрегінде мұнды ұялтатыны сөзсіз. Сол күнді бастан кешірген жұртқа ұлт-азаттық көтеріліс естелігінің

ауыртпалығын айтып жатудың керегі жоқ екені белгілі. 1916 жылғы ұлт-азаттық көтеріліс бүкіл өңірді қамтыған, бүкілұлттық сипатқа ие болды. Дегенмен, бұл көтеріліс басталғанға дейін Ресей отаршылығына мойын сұнған қазақ халқына отаршыл саясаты титығына жетті. Осы тұста, неміс революционері мен пәлсапашысының ойын айта кеткен жөн. Фридрих Энгельстің пайымдауынша "Пендені мал сияқты халге түсірсе, оларда не көтеріліске шығудан, яки шын мағынасында айуанға айнала бастаудан еш нәрсе қалмайды"- деген екен [1,5 б.].

Жалпы 1916 жылғы ұлт-азаттық көтеріліске қатысты әр түрлі пікірлер айталған. Соның ішінде М.Қозыбаевтың пікірі ойға қонымды естіледі. М.Қозыбаев: " 1916 жылғы ұлт-азаттық қозғалыс қазақ сахарасының топырағынан туған ұлттық - революция...Ол халқымыздың XX ғасырдағы қуанышы мен трагедиясының қайнар басы болатын" [2,5-6 б.].

1916 жылғы көтеріліс сирек кездесетін ұйымдаушылық пен ауызбіршілдіктің сипаты болды. Қазақ халқы руға бөлінбей, бөлшектелмей, барлық жұрт ел болашағын жоғары қойып, бірліктің ерекше үлгісін көрсете білді. Патша өкіметіне осы бір ауызбіршілікте әсер етті. Жалпы, бұл қиын қыстау кезеңінде "бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып", қазақ халқының бүкіл территориясын қамтыды.Тарих сахнасында маңызды, әрі ауқымды көтерілістердің бірі Жетісудағы"Қарқара-Албан көтерілісі".

Жетісу өңіріндегі көтеріліс- бүкіл елді қамтыған көтерілістің бір бөлшегі. 1916 жылғы көтерілісті зерттеп, осы тұста көлемді ғылыми еңбектері жарық көрген ғалым, ірі ғылым қайраткері Т.Рысқұлов: "Жетісудағы 1916 жылғы революциялық оқиғалар әлі күнге жеткіліксіз зерттелген.

Қарқара көтерілісі- аты шулы көтеріліс. Ол патша үкіметінің құжаттарында "Албан көтерілісі" деп жиі аталынды. Ал, кейінгі Совет үкіметі жылдарында жарық көрген еңбектерінде кейде "Албан көтерілісі", ал кейде "Қарқара көтерілісі " деп аталып келді. Қарқара өңірінің көтеріліс ошағына айналу себептерінің бірі- осы жәрмеңке таңымалдығы артқан уақытында патша үкіметінің жарлығының шығуы. Бұл - елдің аз уақытта ұйымдасып, бірігуіне әкелді. Көтерілістің ереуіл туы тігілген, Жетісу өңіріне қарасты жер - Ереуілтөбе. Негізінде, Қарқара көтерілісі шілденің 11-і аталған Ереуілтөбе басына мыңдаған қазақ жұрты шоғырланып, майданға қазақ жастарын бермейміз деген шешім қабылдаған уақыттан бастау алды. Алайда, шілденің 10-ы күні бір топ ел басшы өкілдері жәрмеңкеден он шақырымдай жерде "Қабан Қарағай" деген жерде жиылды. Бұл жиналысқа Құрман, Мерке, Шілік, Торайғыр, Сарытоғай, Қоңырбөрік,Қожмамбет, Бөдеті, Иванов, Айт, Әлжанов секілді болыстың беделділері қатысқан екен." Мәжілісте Иванов болысының беделді адамы Жәмеңке Мәмбетов бірінші болып сөз алып, адам бермейік деген үгітті ортаға салды. Оның бұл пікірін Құрман болсының беделді адамы Ұзақ Саурықов, Байқұлақ Ұлтарбеков, Тұрлығожа Жансеркин, Бекдайыр Сұлтанқұлов, Диқанбай Жанпейісов,Әбубәкір Сұлтанбеков қолдап шыға келді. Сөйлегендердің бәрі бір ауыздан өз адамдарын ел боп бірігіп бала бермейік деп үгіттеді. Серікбай Қанаев бұл жиынға үлгеріп келе алмай, барымтаға адам бермелік деп үгіттеп хат жазды",- деп атап көрсетілген [1, 106 б.] . Жиынға қатысушылардың ортақ шешімге келген мәселелердің бірі:

- Үкіметтің қатаң шара қолдануы мүмкін екендігін елге дереу жеткізу, тоналған мүліктің де, төгілген қанның да болу мүмкіндігін түсіндіру.
- Ел арасында үрей туғызып, сатқындық жасаушыларды әшкерелеп, қатаң жаза қолдану.
- Ел басына қандай жағдай тумасын елдің ауызбірлігін сақтап, жауға қарсы дес бермеудің нақты шараларын ойластыру.
- Үкіметтің қару күшіне дес беру барысында қан төгілетіні белгілі. Сондықтан кемпір-шалдарды, балаларды тау саласына, қарағайдың іші секілді жерлерге көшіру.
- Жаудың әскері келетін жерлерге барлау жасап, төтеп беру шараларын ойластыру. Әрине, бұл жиындағы қабылданған шешімдер арнаулы құжат беттеріне жазылған

жоқ, тек ауызша мақұлданып, жүзеге асырылды. Дегенмен, осы шешімнің бұл көтерілісте маңыздылығы жоғары болды.

Сонымен, 1916 жылы 11 шілде- Жетісу облысының, Қарқара өңірінде, Албан жұртының ұлт-азаттық көтерілісінің туы көтеріліп, тарихи маңызды датаға ие болды.

Отаршыл топ өкілдері жиылған қалын топты басуға дәрмені жетпеген соң, жоғары жақтан нұсқауларды күтуге тура келді. Бұл уақытта көтеріліс басшылары қарулы күш келетін аудандарға сенім, әрі төтеп беруге шамалары келетін адамдарын жіберіп, бейбіт жандардың өмірін аман қалдыруды нұсқау етті. Әр ауылда қауіп белгілі болған жағдайда, елді қауіпсіз аудандарға көшіретін басшылар мен оларға көмектесетін адамдар белгіленді. Алайда қуғыншы топ қарапайым халыққа жеткен жағдайда, оларды қорғай алатын арнаулы құрылған жасауылар да құрылған еді.

Жалпы, осы ереуілді бастауға негіз болған жағдайлардың бірі- ел көтерілгенде алдында ұлтжанды, елім, жерім деген ардагерлер тұрды. Ел қамын ойлаған ұлтжандылардың көп бөлігі тарих беттерінде айтылмағанымен, халық жүрегінде өшпес із боп қалғаны сөзсіз. Мәселен, тарихи материалдар көздерінде Ереуілтөбе жиылған белсенділер жасырынбай, бар жауапкершілікті мойына алғаны нағыз ерліктің белгілері десекте болады.

Ресейдің жазалаушы топтарының есептеме құжаттарында бұл аты шулы көтерілістің басында деп танылған 66 адамдардың тізімі көрсетілген. Бұл адамдың ішінде он бесі- аса қауіпті қылмекерлер деп танылып қатаң жазаға тартылған. Он үші осы көтерілісті жақтаушы деп танылып, оларда қатаң жазаға тартылды. Келесі екінші топтағы он үш азаматтары 13 және 25 жылдар аралығында айдалу туралы үкім шығарылды. Ал қалған Ал қалған 38 адам 15 жылға түрмеге қамалды. Сонымен қатар, барлық көтеріліске қатысушылардың мал-мүлкі тәркіленді.

Міне, сол аталған аса қауіпті деп танылған адамдардың тізімі [3,94 б.].

1.	Тұрлықожа Жансеркин	Айт болысы
2.	Ұзақ Саурықов	Құрман болысы
3.	Қазыбек Шорманов	Байынқол болысы
4.	Жәмеңке Мәмбетов	Иванов болысы
5.	Серікбай Қанаев	Шелек болысы
6.	Айтбай Дәркембаев	Қожмамбеи болысы
7.	Абдыхалық Байсүгіров	Кеген болысы
8.	Діқанбай Жанпейісов	Алжан болысы
9.	Жанпейіс Отыншин	Әділбек болысы
10.	Жаңабай Құдайбергенов	Қоңырбөрік болысы
11.	Шойбек Мәмбетов	Иванов болысы
12.	Байқұлақ Ұлдарбеков	Иванов болысы
13.	Құрман Әбілбеков	Әділбек болысы
14.	Бекдайыр Сұлтанқұлов	Айт болысы
15.	Әбубәкір Сұлтанбеков	Мерке болысы

Осы арада тізімге енген азаматтарға көңіл бөлсек.

Тізімдегі есімдерге көңіл аударсаңыздар, көп есімдердің тарих беттерінде танымал емесітігін, көп біле қойылмайтыны өкінішті. Көтеріліс барысында халықты бір ортаға жинап, халық қамын ойлаған көтеріліс басшылар тек аңыз беттерінде, тарихи жадыда сақталмағаны өкінішті. Себебі, ерең ерлік үлгісін паш еткен бұл азаматтардың есімі ұрпағымыз үлгі, кемел болашағымызға тарихи дастан болып қала бермек.

Қарақара көтерілісінің басшылары туралы айтылатын мәселелердің бірі - көтеріліс басында тәжірибелі адамдар тұрғаны белгілі. Мәселен, Жәмеңке Мәмбетовтың сол уақытта 78 жас шамасында болса, ал Ұзақ Саурықов болса 65 жаста деп көрсетілді. Әрине, бұл жерде ардагеріміздің жастарының нешеде екені маңызды емес, ал олардың асқан парасаттылығы, өмірлік тәжірибелігінде. Бұл есімдерден бөлек, Қазыбек Шорманов - 52 жаста, Жаңабай Құдайбергенов -51 жаста, Тұрлықожа Жансеркин -53 жаста [1,130-131б.]. Аталған мәлімет

көздерінен біз көтеріліс басшыларының патша үкіметінің отыршыл саясатын көзбен көрген зиялы адамдар екенін атап кеткен жөн. Дегенмен, бұл көтеріліс басында жасы келген ардагерлерімізден бөлек, жаста болса ерең ерлікті көрсете білген көтеріліс өкілдері болғаны сөзсіз. Осы тұста халық мақалы дәл аталған жағдайға тұспа- тұс келіп тұр. "Жасы кіші демегін- ақылы жетсе аға қой" демекші асқан ерлігін паш еткен көтерілістің жас өкілдері. Қарқара көтерілісінің басшылары елді алға бастаған, халқының бетке ұстар азаматтары. Заман талабы халықтың нағыз көсемдерін тудыратыны белгілі. Бұл- тарихи шындық. Осындай кезеңде бір емес, жүздеген елдің қамын ойлаған азаматтары елінің бостандығы жолында өз өмірлерін құрбан құлумен қатар, елін күрекке көтерді. Келешек ұрпақ осы аталарының есімін ұмытпай, тарихи жадысында мәңгі шынайы ерліктің сипаты ретінде сақталып, зор құрметке ие болды.

Бір өкінішті жағдайдың бірі - 1916 жылғы ұлт-азаттық көтеріліс жайлы мәліметтер әңгіме, естеліктерден құралған, тек аты-шулы даталарды еске алынып, көтерілістің тарихы терең зерттелмей келеді. Сондықтан болашақ жас ғалымдарды осы аты дүр сүлкіндірген көтеріліс тек біздің жадымызда ғана емес, тарихи еңбектердің беттерінде кездескені жөн.

Қолданылған әдебиет:

1. Тәнекеев С. 1916 жыл. Қарқара-Албан көтерілісі. - Алматы: Экономика, 2002. - 400 б.
2. Қозыбаев М.Қ. Аласұрған XX ғасыр (толқыныс, ізденіс, проблемалар) // Казахстан в начале XX века: методология, историография, источниковедение. Алматы, 1993. С.5-6
3. Жұртбаев Т. Бейуақ. - Алматы: Қазақстан, 1990. - 304 б.

УДК 930:94 (477.73)

ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ДИСКУРС БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТИ ЕВРЕЕВ НА ЮГЕ УКРАИНЫ

Сергеева Ольга Олеговна

olchi_sergeeva@mail.ru

студентка исторического факультета Донецкого национального университета,
Винница, Украина

Научный руководитель: А.В. Гедё

Значительный массив литературы составляет исследования благотворительности на Юге Украины. Его условно можно разделить не только по временным критериям, но и учитывая этнический фактор. Армяне, греки, евреи, караимы, крымские татары, крымчаки образовали в городах и поселках края более семидесяти объединений, которые оказывали помощь по национальной принадлежности, что составляет около 50% от общего количества благотворительных обществ, основанных в Крыму и Северной Таврии.

В этом направлении важно изучение исторического опыта участия евреев в социально-гуманитарных инициативах на территории Украины. Ведь он был весьма действенным и масштабным, особенно в регионах, обозначенных присутствием иностранного элемента - как в виде этнических колониетских общин, так и дворянства или купечества. Проблемам филантропии евреев посвящен ряд научных работ.

Первым исследователем, который в 1890 г. подготовил описание действующих благотворительных учреждений и организаций Таврического губернского центра, был преподаватель и публицист М. О. Святский. В его статье «История богоугодных заведений и благотворительных обществ города Симферополя» содержатся очерки по истории местной еврейской богадельни и больницы, Странноприемного дома А. С. Таранова-Белозерова, Детского приюта им. А. М. Адлерберга, сиротские дома им. А. Я. Фабра, Симферопольского